

jektív tényezője; ez az utóbbi értekezés azonban már csak szakembereknek való.

A felolvasások szövegének becses kiegészítése a külön függelékben közölt 79 jegyzet, részben irodalmi utalás és idézet, részben kommentár, amelyek a további tanulmányozásra is szakszerű útbaigazítást adnak. Kiemeljük a 60., 69. és 75. számú jegyzeteket, amelyekben szó esik a költemények szövegének csekélyebb módosításáról, a reáliák és humaniorák igazságtalan szembeállításáról és az ú. n. párhuzamos nyelvtanokról.

Akik a komoly, de egyúttal élvezetes pädagogiai olvasmányokat kedvelik, haszonnal forgathatják ezt a kitünően megírt és szépen nyomtatott könyvet. kf.

*

Die englische Pädagogik im 16. Jahrhundert, wie sie dargestellt wird im Wirken und in den Werken von Elyot, Ascham und Mulcaster. Von Cornelia Benndorf. Wien und Leipzig, Wilhelm Braumüller. 1905. 8-r. XI. + 84. l. — Ára: 360 kor.

A pädagogia történetének nem nagyon gazdag irodalommal dicsekedhető részét öleli fel szerző a *Wiener Beiträge zur englischen Philologie* c. vállalat XXII-ik köteteként megjelent könyvében. Az a körülmény, hogy egy pädagogiai dolgozat philologiai érdekeket szolgáló vállalat köteteként jelenik meg, azt a gyanút kelti, hogy szerzőt nem tisztán pädagogiai, hanem philologiai szempontok is fogják vezetni fejtegetéseiben. A csekély terjedelem pedig (mindössze 84 l.) azt mutatja, hogy nem nagy apparátussal készült neveléstörténeti monografiával van dolgunk. Átolvasván a könyvet, azt az impressziót nyerjük, hogy inkább műkedvelő pädagogiai íróval, semmint tudományosan képzett szakemberrel állunk szemben. Hiányzik szerzőben az a mélység, a nagy problémáknak már genesisükben való éles megpillantása, azután fontosságuk kidomborítása s méltatása, szóval az a képesség és otthonosság, melyet csak valamely tárggyal való hosszas és állandó foglalkozás révén szerezhetünk meg. Mindazonáltal, tekintve az idevágó irodalom szegényes voltát, nem lesz taljesen érdektelen az előttünk fekvő munka tartalmát nagy vonásokban megismertetni.

A könyv öt fejezetre oszlik. Az első fejezet Elyot életrajzát tartalmazza, továbbá *The Governour* és *A Defence of Good Women* című műveit ismerteti. A második fejezet Ascham-mal foglalkozik és művei közül a *Toxophilus*-t és a *Schoolmaster*-t mutatja be. A harmadik Mulcaster életét s *Positions* és *The First Part of the Elementarie* című munkáit tárgyalja. A negyedik fejezet a három író összehasonlítását és kritikáját nyújtja pädagogiai szempontból és végül az ötödik ugyanezt irodalomtörténeti és philologiai szempontból.

Az életrajzokban kevés a jellemfestő erő. Kissé szétfolyóak, szerző nem mindig a lényeges dolgokat emeli ki, innen van aztán, hogy nem domborodik ki eléggé az egyes írók egyénisége. Az egyes művek tárgyalásánál, helyesen, magukat az eredeti írókat szólaltatja meg, csak az a baj, hogy töredékesen, nagyon rhapsodikus menetben, bőséges angol citatumokkal.

A negyedik fejezet a legsikerültebb. Rövid történeti visszajelentést vett az oktatásügy középkori állapotára Angliában; rajzolja az Itáliából kiindult új szellem, a renaissance hatását; kimutatja a humanisták hibáit és ebből a háttérből lassan az előtérbe lépteti a XVI. századbeli angol nevelésügy három kiemelkedő alakját, hogy érdemeiket egymással összevetve, kinek-kinek helyét megállapítsa a pädagogiai eszmék fejlődésének folyamatában.

Mindháromukra nézve jellemző, hogy nincsen bennök semmi transzcendens vonás; a józan angol szellem tükröződik írásaikból. A középkor túlságos idealizmusát nem leljük műveikben. Ők már nagyon jól látják, hogy a szellemi és erkölcsi haladásnak fizikai feltételei is vannak. Innen a testi nevelés erős hangsúlyozása. Angliában Elyot az első, a ki a sportot és a testgyakorlatot pädagogiai szempontból tárgyalja s kiemeli azok nevelő értékét. Ascham Toxophilusának az volt a főcélja, hogy az Angliában a divatból kiment nyíllövést ismét meghonosítsa. De pädagogiai szempontok is vezették. Hangsúlyozza a test gyakorlásának fontosságát. Élesen elítéli azon szabotudósokat, kik testüket elhanyagolják, nem sejtven azt a belső összefüggést, mely a test és lélek között fennáll. Amit Elyot és Ascham csak általánosan, elméletileg hangoztatott, azt Mulcaster belevitte a gyakorlatba. Ő az egyetlen közöttük, ki gyakorlatilag is működött és az évek tapasztalataiból, olvasásból és egyéni elmélkedésből leszűrt elveket gyakorlatilag megvalósítani is törekedett.

A másik nagy kérdés, mellyel mind a hárman foglalkoznak, a *nyelvoktatás* kérdése. Nem merő véletlen, hogy e kérdés mind a hármut foglalkoztatja. A XVI. században a tanítás egész anyaga a nyelvoktatás szűk körére szorítkozott. A természet és a vele összefüggő tudnivalók ismeretlenek voltak s így nem is alkothatták a közművelődésnek azt az anyagát, amelyet terjeszteni az iskola feladata. A latin nyelvi oktatás lefoglalta az iskola figyelmét és kimerítette egész tevékenységét anélkül, hogy az eredmény arányos lett volna a ráfordított fáradsággal. Ezen akartak segíteni Elyot és Ascham. Szerintök a latin nyelv tanításából ki kell küszöbölni a túlságos grammatizálást. Elyot azt kívánja, hogy a gyermek játszva és beszélgetésszerűen tanulja meg a latin nyelvet. Ascham az olvasmányokkal kívánja kezdeni s csak azután jöjjön segítségül a társalgás. Ascham mód-

szerének súlypontja az írásra, Elyoté a beszédre esik. Mulcaster sokkal tovább megy és kimondja a nagy elvet, hogy a klasszikus nyelveket előzze meg az *anyanyelv*. Ennek az egyszerű, látszólag magától értetődő elvnek a kimondása Mulcastert a legmodernebb angol pedagógusok közé emeli. Három századnak kellett elmulnia, míg Mulcaster kívánsága Angliában beteljesedett. Csak 1867-ben történt először, hogy a City of London School-ban az anyanyelvi tanítást bevezették. Mulcaster az anyanyelv iránti érdeklődésével nem áll egyedül. Elyot jó példával járt elől: dacára a renaissance erős hatásának, nem latinul, de anyanyelven írta meg 1531-ben a már említett munkáját, *The Governour-t*, amely angol nyelven írott pedagógiai munka. Példáját követték Latimer, Ascham, Wilson stb. Mulcaster volt azonban az első és sokáig az egyedüli, aki az angol nyelvnek, mint tantárgynak az előjogait hangoztatta. Kár, hogy a nagy elvnek, hogy t. i. az anyanyelvnek meg kell előznie minden más nyelv tanítását, — az inductív tanítás szempontjából való méltatását nem találjuk e könyvben.

Benndorf Cornelia munkájának kétségtelen érdeme, hogy nem másodkézből merít, hanem eredeti forrástanulmányokon épült fel. Felsorolja az idevágó irodalmat is. Kár, hogy e repertorium nem ki-merítő. Megelégszik a német és angol könyvek és cikkek felsorolásával; franciát egyet sem említ. Nincs tudomása pl. Gabrielle Coblence-nek Aschamról írott magvas cikkéről stb.*

Akik e korrallal foglalkozni akarnak vagy általános áttekintést akarnak a 16. sz. angol pedagógiájáról nyerni, dacára fogyatkozásainak, — haszonnal forgathatják Cornelia Benndorf munkáját.

Molnár Oszkár.

*

Report of the Commissioner of Education for 1904, volume 1.
(Washington, 1906, CIV + 1176 lap).

Ennek a Jelentésnek különös érdekességet és becseset kölcsönöz az a körülmény, hogy ép oly részletes, mint szakszerű feldolgozásban megtaláljuk benne az 1904. évi st.-louis-i világkiállítás tanügyi csoportjainak méltatását; még pedig ebben az 1. kötetben (863—998. lap) egyelőre az Egyesült-Államok tanügyével, továbbá főiskoláinak és tudományos intézeteinek monografiáival találkozunk, melyeket az arra leg-hivatottabb tényezők szerkesztettek. Ezek a tanulmányok, melyekhez G. E. Gay írt tájékoztató és összefoglaló bevezetést, felölelik az illető

* Un pédagogue anglais au XVI-e siècle. Roger Ascham. — Revue Pédagogique. XXXIX. kötet. 435—48. 1.